

ПРОГРАМА КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 10.01.06 – **ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ**

Затверджено на засіданні
кафедри теорії літератури, компаративістики
і літературної творчості
протокол № 9 від 23 квітня 2015 р.

Затверджено Вченою радою
Інституту філології
протокол № 8 від 28 квітня 2015 року

КИЇВ-2015

Розділ 1. *Про сутність мистецтва і специфіку художньої літератури як виду мистецтва.* Мистецтво як художня творчість, один із найважливіших елементів культури. Есхіл, Платон, Арістотель та інші давньогрецькі філософи та поети про техне. Поліфункціональність мистецтва Нового часу. Роль мистецтва в розумінні істини буття з погляду сучасної герменевтики. Мова як чинник розуміння. Актуалізація гуманітарних наук і художньої літератури в ХІХ-ХХ ст. Актуалізація традиції.

Естетична функція мистецтва. Епістемологія мистецтва. Предмет мистецтва та його мета. Мистецтво як особлива форма гри. Мистецтво як самовираження митця. Види авторської емоційності (пафосу). Імперсональні теорії мистецтва (мистецтво і психоаналіз З.Фрейда; глибинна психологія К.-Г.Юнга: поняття колективного несвідомого й архетипу, міф і архетип).

Поділ мистецтва на види. Розмежування видів мистецтва за матеріальними засобами образності. Мистецтва прості й синтетичні. Поділ простих мистецтв на просторові, часові, просторово-часові, зображальні та незображальні. Співвідношення мистецтв у ХХ ст. (телецентристські концепції).

Художня література як мистецтво слова серед інших видів мистецтва. Мова як універсальний засіб зображення. Своєрідність зображального начала в літературі. Література й живопис. Своєрідність виражального начала в літературі. Література й музика. Простір і час у літературі.

Розділ 2. *Літературний твір. Основи теоретичної поетики. Форма і зміст літературного твору.* Поняття літературного твору. Рівні художньої форми літературного твору: предметно-композиційний, сюжетний, мовний. Стиль твору як сукупність елементів художньої форми. Рівні художнього змісту: тематичний, проблемно-концептуальний, пафосний. Ідея твору як сукупність елементів художнього змісту. Концепція цілісності художнього твору. Проблема інтерпретації. Інтерпретація літературного твору з позиції герменевтики.

Складові елементи літературного твору. Композиція твору. Предметний світ і його функція у творі. Художня деталь, подробиця. Художній мотив. Портрет, пейзаж, інтер'єр. Суб'єктна точка зору. Монтаж.

Оповідач, ліричний герой, персонаж. Характер і тип. Персонаж (герой) і автор. Психологізм.

Сюжет і його функції. Сюжет і конфлікт.

Художня мова. Відхилення від норми як специфічна властивість поетичної мови. Актуалізація фонетичних особливостей

поетичної мови, ритму, рими (строфи). Вірш і проза. Актуалізація словника поезії. Лексико-фразеологічні й морфологічні засоби мови. Поетична актуалізація синтаксису. Порядок слів. Актуалізація поетичної семантики.

Літературний твір в оцінці формальної школи. Виникнення російського формалізму. Розгляд літературного твору як “чистої форма. Заміна дихотомії “форма і зміст” дихотомією “форма і матерія”. Визначення мистецтва як “прийому”. Залежність поетичності або прозаїчності речі від її сприйняття. Визначення мистецтва як бачення, а не пізнання. Основні прийоми – “одивнення” та ускладненої форми.

Літературний твір в оцінці англо-американської “нової критики”. Головна ідея англо-американської “нової критики” – перенесення уваги з джерел літератури на буття самої літератури, з поета на поезію. Два основоположні принципи: органічної форми твору та літературної традиції.

Літературний твір в оцінці феноменологічної школи. Основні принципи феноменологічної школи. Іntenційність як конструювання об’єкта свідомістю. Ідея багатшаровості естетичного об’єкта. Повернення до самих “предметів” шляхом редукції, відкидання суспільних, історичних, культурних передумов. Нетотожність літературного та естетичного твору. Літературний твір – схематичний кістяк, який завдяки своїй семантичній потенційності трансформується в естетичний твір у процесі рецепції. Схематичність на різних рівнях твору. Конкретизація літературного твору, актуалізація різних його компонентів.

Літературний твір з точки зору структуралізму. Виникнення структуралізму в галузі лінгвістики. Поширення структуралізму в інших наукових сферах. Власне літературознавчий структуралізм. Концепція тотожності мови і свідомості в структуралізмі. Літературний твір з точки зору структурної поетики. Об’єкт структурної поетики – не твір як такий, а властивості того особливого роду висловлювань, якими є літературний текст. Розгляд твору як реалізації значно абстрактнішої властивості – літературності.

Постструктуралістська оцінка літературного твору. Подолання структуралізму постструктуралізмом. Розуміння структури як фікції, яку вносить спостерігач. Перенесення акценту на означування тексту читачем. Заперечення цілісності літературного твору. Протиставлення літературного твору (як здійснення авторського смислового завдання) тексту. Текст – суто мовне явище, мета якого – дати ігрове задоволення читачеві. Письмо (процес створення

тексту) як джерело задоволення. Заперечення авторського начала в тексті. Поняття інтертекстуальності.

Літературний твір в інтерпретації рецептивної естетики й поетики. Сприйняття літературних творів читачем або слухачем – головний предмет вивчення рецептивної естетики і поетики. Підхід до літературного твору як до результату комунікації між автором і читачем, як вибудовування читачем смислу твору. Відкидання феноменологічної та структуралістської концепцій про незалежність мистецтва від суспільно-історичного контексту. Розгляд літературного тексту як продукту історичної ситуації, залежного від позиції читача-інтерпретатора. Ідея про творчу особистість у пізнаванні світу. Актуалізація поняття “інтенціональність”. Горизонт сподівання твору й горизонт сподівання читача.

Розділ 3. Закономірності історичного розвитку художньої літератури. Історична поетика. Генеза літературної творчості. Зумовленість літератури позахудожніми чинниками як спільна ознака культурно-історичної та соціологічної шкіл у літературознавстві. Роль І.Тена у становленні культурно-історичної школи. Дослідження внутрішніх чинників літературного розвитку міфологічною школою, представниками біографічного методу, компаративістикою, формальною і психологічною школами. Різноманітність і багатоманіття чинників художньої діяльності.

Історичне функціонування літератури. Співвідношення літературної класики, масової літератури та белетристики в мистецтві слова. Поняття про елітарну літературу. Проблема читача. Досягнення сучасної рецептивної естетики. Інтерпретація художнього твору. Проблеми герменевтики. Літературна критика як важливий компонент функціонування літератури в її сучасності.

Літературні роди й жанри. Поділ літератури на роди. Історія їх вивчення. Поняття про жанр, різнотлумачення цього терміну. Епос (епіка): генезис, родові ознаки. Система жанрів. Лірика: генезис, родові ознаки. Проблема класифікації ліричних творів, їх жанровий поділ. Драма: генезис, родові ознаки. Жанри драматичного роду. Поняття про міжродові види. Ліро-епос.

Літературний процес. Поняття про літературний процес як внутрішньозаконічний, безперервний, складний, іноді суперечливий літературний розвиток, його зумовленість культурно-історичним життям певної епохи. Стадіальність літературного розвитку. Художні системи як міжнародні літературні спільності. Літературні напрями, течії. Літературні стилі як комплекси формально-художніх ознак. Д.Лихачов про “великі стилі”.

Д.Чижевський і його теорія стилів. Національна специфіка літератури. Міжнародні літературні зв'язки.

ЛІТЕРАТУРА

Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К.,2001.

Наєнко М. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К.,1997.

Уэллек Р., Уоррен О. Теория литературы. – М.,1976.

Хализев В. Теория литературы. – М.,2002.

Теория литературы: В 2 т. Под ред. Н.Д.Тамарченко. – М.,2004.

Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. – К.,1998.

Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996.

Вступ до літературознавства: Хрестоматія. Упоряд. Бернадська Н.І. – К.,1995.

Літературознавча енциклопедія: У 2 т. Автор-укладач Ковалів Ю.І. – К.,2007.

Западное литературоведение XX века. Энциклопедия. – М.,2004.

Літературознавчий словник-довідник. – К.,1997.

Литературный энциклопедический словарь. Под ред. Кожевникова В.М., Николаева П.А. – М.,1987.

Платон. Діалоги. – К.,1997.

Аверинцев С. Поэтика древнегреческой литературы. – М.,1981.

Аристотель. Поэтика. – К.,1967.

Аристотель и античная литература. – М.,1978.

Горацій. Послання до Пізонів. – К.,1967.

Буало Н. Мистецтво поетичне. – К.,1967.

Довгалецький М. Сад поетичний. – К.,1973.

Лессінг Г.-Е. Лаокоон. – К.,1968.

Дідро Дені. Парадокс про актора. – К.,1966.

Шіллер Фрідріх. Естетика. – К.,1974.

Кант И. Критика способности суждения // Кант И. Сочинения: В 6 т. – М.,1966. – Т.5.

Шеллинг Ф. Философия искусства. – М.,1966.

Гегель Г.В.Ф. Лекции по эстетике // Гегель Г.В.Ф. эстетика: В 4 т. – М.,1968. – Т.1-3.

Вагнер Р. Опера и драма // Вагнер Р. Избранные работы. – М.,1978.

- Сент-Бев Ш. Литературные портреты. Критические очерки. – М.,1970.
- Тэн И. Философия искусства. – М.,1983.
- Толстой Л. Что такое искусство? // Толстой Л. Собрание сочинений: В 22 т. – М.,1983. – Т.15.
- Веселовский А. Историческая поэтика. – М.,1940.
- Франко І. Краса і секрети творчості. Упорядник Р.Т.Гром'як. – К.,1980.
- Франко І. Из секретів поетичної творчості. – К.,1969.
- Адельгейм Є. Естетичний трактат Івана Франка і проблеми психології творчості // Франко І. Из секретів поетичної творчості. – К.,1969.
- Потебня О.О. Естетика і поетика слова. – К.,1985.
- Потебня А.А. Теоретическая поэтика. – М.,1990.
- Потебня А.А. Слово и мысль. – М.,1989.
- Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Оленксандра Потебні: Метакритичне дослідження. – К.,1993.
- Гольберг М. О.Потебня і розвиток слов'янського теоретичного літературознавства // О.О.Потебня і проблеми сучасної філології. – К.,1992.
- Ніцше Ф. Народження трагедії // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996.
- Барт Р. Від твору до тексту // Там само.
- Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії у пошук істини // Там само.
- Інгарден Роман. Про пізнавання літературного твору // Там само.
- Фройд З. Поет і фантазування // Там само.
- Юнг К.-Г. Психологія і поезія // Там само.
- Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення // Там само.
- Яусс Г.-Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика // Там само.
- Шкловский Б. Искусство как прием // Поэтика. Сборники по теории поэтического языка. – Петроград,1919.
- Эйхенбаум Б. О литературе. Работы разных лет. – М.,1987.
- Навроцький Б. Мова та поезія: Нарис з теорії поезії. – Харків, 1925.
- Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. – М.,1975.
- Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М.,1979.
- Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (Стилістика). Фігури і тропи. – Мюнхен; Ніжин,1994.
- Качуровський І. Фоніка. – К.,1994.

- Качуровський І. Строфіка. – К.,1994.
- Качуровський І. Метрика. – К.,1994.
- Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. Упорядник Г.Сивокінь. – К.,1997.
- Сидоренко Г.К. Від класичних нормативів до верлібру. – К.,1980.
- Сидоренко Г.К. Українське віршування: Від найдавніших часів до Шевченка. – К.,1972.
- Якобсон Р., К. Леви-Стросс. «Кошки» Шарля Бодлера // Структурализм: «за» и «против». – М.,1975.
- Якобсон Р. Лінгвістика і поетика // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996.
- Леві-Стросс К. Структурна антропологія. – К.,1997.
- Лотман Ю. Лекції по структурній поетикі. Введення. Теорія стиха. – Тарту,1964.
- Лотман Ю. Аналіз поетического тексту. – М.,1972.
- Ингарден Р. Исследования по эстетике. – М.,1962.
- Антонич Б.-І. Національне мистецтво. Між змістом і формою. Як розуміти поезію // Антонич Б.-І. Твори. – К.,1998.
- Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. – К.,1994.
- Гейзінга Й. Homo ludens. – К.,1994.
- Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – М.,1991.
- Банфи А. Философия искусства. – М.,1989.
- Семиотика. – М.,1983.
- Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. – М.,1995.
- Мелетинский Е. Поэтика мифа. – М.,1976.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М.,1975.
- Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М.,1976.
- Наливайко Д.С. Искусство: течения, направления, стили. – К.,1981.
- Клочек Г.Д. Поетика і психологія. – К.,1990.
- Павличко Соломія. Дискурс модернізму в українській літературі. – К.,1997.
- Чижевський Д. Історія української літератури: від початків до доби реалізму. – Тернопіль,1993.
- Чижевський Д. Культурно-історичні епохи // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К.,1994. – Т.3.
- Лихачев Д. Внутренний мир литературного произведения // Вопросы литературы. – 1968. – №8.